

Geen geld meer voor Kattekop

De universiteit wil niet langer meebetalen aan het kinderdagverblijf voor medewerkers en studenten. Directie en ouders reageren teleurgesteld. 'We kregen uit het niets de mededeling'

4

Weer data gelekt In het nieuwe administratiesysteem Bas Insite waren opnieuw persoonsgegevens zichtbaar voor derden. Deze keer ging het om geboortedata en details over aanstellingen van alle medewerkers

2

10

Red de democratie Ilja Leonard Pfeijffer gaat in debat met Leidse studenten

8

Probleemleeuwen Mensen en leeuwen leven steeds vrediger samen in Kenia

Vice-rector vertrekt, raad schiet zijn reorganisatieplan af

De universiteitsraad kraakt het plan om de diensten te reorganiseren en geeft een negatief advies: het is niet duidelijk welk probleem ermee wordt opgelost. Nu ook nog blijkt dat de bedenker, vice-rector organisatieontwikkeling Erwin Muller, zijn functie neerlegt, wil de raad het traject stoppen.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Vorig jaar september gaf het college van bestuur de opdracht aan vice-rector organisatieontwikkeling Erwin Muller om de diensten van de universiteit anders in te richten. Het doel: de organisatie 'als geheel wendbaarder en toekomstbestendiger' maken, waardoor medewerkers 'hun werk beter kunnen doen en studenten sneller en duidelijker geholpen worden'.

Volgens het Koersdocument Universiteitsdiensten moet er een 'gedragen visie op dienstverlening' komen, 'inclusief integrale advisering, heldere keuzes tussen standaardisering en maatwerk en een expliciete positionering van de verschillende typen dienstverlening volgens geformuleerde organisatieprincipes'. Ook moet een 'uitgevoerd organogram van universiteitsdiensten' beter overzicht geven en moeten er 'duidelijke afspraken over functionele, personele, financiële en hiërarchische sturing' worden gemaakt. Tot slot moet er een 'vernieuwd besturings- en governance-model' komen met 'inzicht in taken, mandaten en verantwoordelijkheden'.

Dat klinkt allemaal erg theoretisch en wollig, en dat is het ook. De universiteitsraad ziet dan ook niets in het plan. 'We hebben het hier al een aantal keer over gehad en we hebben niet uitgelegd gekregen waarom dit nodig is', zei raadslid Patrick Klaassen maandag. 'Het wordt ook niet concreet en het wordt steeds duurder, terwijl er geen expliciete bezuinigingsdoelstelling is.'

Klaassen heeft zelf gepolst of er op de werkvloer enthousiasme is voor de organisatieverandering. 'Niemand bij de expertisecentra zegt ja. Behalve de mensen die aan het traject werken, maar dat is logisch.' Daar komt nog bij dat de verantwoordelijke voor het traject, vice-rector Erwin Muller, maandag aankondigde zijn functies van vice-rector en bestuurder van de campus Den Haag neer te leggen. Per 1 april gaat hij werken bij de Raad van State (zie kader).

'We waren er als raad al niet blij mee dat er een rector organisatieontwikkeling kwam', zei Klaassen. 'Moeten we dit plan wel doorzetten nu de sleutelfiguur uit onze organisatie vertrekt? En willen wij überhaupt een nieuwe rector organisatieontwikkeling?'

Het antwoord van de raad is volmondig nee en gaat het college daarom adviseren 'dit traject te stoppen en geen nieuwe vice-rector organisatieontwikkeling aan te nemen'. Ook adviseert de raad het college om een eerder voorstel te heroverwegen, namelijk om een algemeen directeur aan te stellen die als schakel kan dienen tussen het college en de diensten. Wat betreft de raad kan dat gewoon 'binnen de bestaande structuren en budgetten'.

Volgende week maandag bespreekt de raad de kwestie met het college.

Na zijn 'flitsbenoeming' stopt Erwin Muller vroegtijdig als vice-rector

Bestuurder Erwin Muller legt zijn functie als vice-rector organisatieontwikkeling neer. Per 1 april start hij als staatsraad bij de afdeling Advisering van de Raad van State. De ministerraad heeft maandag ingestemd met zijn voordracht voor deze functie. Ook stopt Muller als bestuurder van de campus Den Haag. Wel blijft hij als hoogleraar Veiligheid en recht in deeltijd verbonden aan de universiteit.

Muller werkt sinds 1988 aan de Leidse universiteit. In 1994 promoveerde hij in Leiden, in 2000 volgde de benoeming tot hoogleraar. Hij was sindsdien onder andere werkzaam als wetenschappelijk directeur van het Instituut voor Strafrecht & Criminologie, en als vice-decaan van de faculteit Rechten.

Tussen 2018 en 2024 was Muller decaan van de Faculteit Governance and Global Affairs (FGGA). Naast zijn decanaat richtte hij zich als bestuurder op de verdere ontwikkeling van de universitaire ambities in Den Haag.

De benoeming van Muller tot vice-rector organisatieontwikkeling leidde in april 2024 tot een vertrouwenscrisis tussen de universiteitsraad en het college van bestuur. Terwijl er nog volop discussie was over de wenselijkheid van de functie en de procedure waarbij de 'schijn van vriendjespolitiek' was gewekt, kondigde Muller zijn aanstelling al aan in YouTube-filmpje.

De 'bloedspoed' van die 'flitsbenoeming' leidde tot grote ergernis bij raadsleden. Pas na bemiddeling door de raad van toezicht en de nodige excuses van het bestuur was er een krappe meerderheid die alsnog instemde met de aanstelling.

Weer persoonsgegevens gelect uit Bas Insite

Na een eerder datalek waren er in het nieuwe administratiesysteem Bas Insite opnieuw persoonsgegevens zichtbaar voor derden: geboortedata en details over aanstellingen van alle medewerkers. 'Die data zijn bruikbaar voor identiteitsfraude of phishingaanvallen.'

DOOR MARK REID

In het systeem kunnen medewerkers met een leidinggevende functie gegevens inzien van alle aan de universiteit verbonden werknemers, ongeacht of die tot hun eigen afdeling behoren of niet. Het gaat om hun geboortedata, hoeveel uur ze werken, van wanneer tot wanneer hun aanstelling loopt en welk type contract ze hebben.

Vlak na de ingebruikname van Bas Insite begin januari ontdekte *Mare* al een lek in de database. Toen bleek dat de adres- en telefoongegevens van alle medewerkers die ooit een declaratie hadden ingediend zichtbaar waren voor iedereen met toegang tot het systeem, inclusief de gegevens van leden van het college van bestuur en de beveiligde hoogleraar Afshin Ellian. Dat lek werd toen binnen enkele uren gedicht.

Ook dit keer deed *Mare* in het kader van *responsible disclosure* melding bij het ICT Shared Service Centre (ISSC). De communicatieafdeling liet daarop echter weten dat de universiteit in tegenstelling tot de eerdere melding de zichtbaarheid van deze gegevens niet beschouwt als een kwetsbaarheid of lek.

Wel meldde woordvoerder Caroline van Overbeeke maandag dat de universiteit 'kijkt naar

'Je wil niet achteraf nog een discussie krijgen met de toezichthouder'

alle pagina's van Bas Insite en naar wat daar zichtbaar is, en in hoeverre een gegeven van een medewerker, zoals bijvoorbeeld een geboortedatum, ook echt noodzakelijk is om ermee te kunnen werken'. Dat de gegevens voor alle leidinggeevenden zijn in te zien is opmerkelijk, vindt hoogleraar Recht en de Informatiemaatschappij Gerrit-Jan Zwenne. Volgens hem is hier mogelijk wel sprake van een kwetsbaarheid. 'Ik kan me niet voorstellen dat het voor leidinggeevenden nodig is om van iedereen aan de hele universiteit dit soort gegevens te kunnen inzien. Het risico dat een geboortedatum bekend wordt, is misschien niet zo groot, maar het zijn

wel gegevens die bruikbaar kunnen zijn om identiteitsfraude te plegen of voor een phishingaanval. Als je meer gegevens over iemand hebt kun je een overtuigender nepmailtje van de bank of personeelsadministratie sturen. Je moet het technisch onmogelijk maken dat mensen van buiten je afdeling of vakgroep deze gegevens kunnen inzien.' Of de universiteit net als bij het eerdere lek melding moet maken bij de Autoriteit Persoonsgegevens weet Zwenne niet zeker. 'Ik ben geneigd het zekere voor het onzekere te nemen. Je wil niet achteraf nog een discussie krijgen met bijvoorbeeld de toezichthouder. Als er na onderzoek blijkt dat er geen data gelekt zijn, kun je zo'n melding altijd nog intrekken.' De Autoriteit Persoonsgegevens zegt niet op individuele casussen in te kunnen gaan, maar merkt op dat volgens het principe van dataminalisatie de universiteit niet meer persoonsgegevens mag verwerken en delen met derden, dan strikt noodzakelijk is voor het beoogde doel. Dinsdag bleek het systeem toch te zijn aangepast: leidinggeevenden kunnen alleen nog de geboortedata en contractgegevens van hun eigen medewerkers zien.

Ik wilde niet. Maar toen Mare me vroeg, kon ik onmogelijk nee zeggen

Als je een beslissing moet uitleggen heb je altijd twee opties: zeggen dat het is wat je wilde, of zeggen dat je liever anders had gehandeld, maar simpelweg geen keuze had. Dat tweede kan een smoesje zijn. Ik wilde bijvoorbeeld helemaal geen stroopwafel nemen, maar ja, ze moeten toch een keer op.

De onvermijdelijkheid kan er natuurlijk ook écht zijn. Zo heb ik nooit columnist willen worden, maar toen *Mare* me vroeg kon ik onmogelijk nee zeggen.

Historisch gezien is de ik-kon-nou-eenmaal-niet-anders-retoriek goed van pas gekomen voor groepen die altijd gehoorzaam dienden te zijn, zoals nonnen (wie denkt dat ik nu een niche academisch onderwerp aansnijdt, heeft duidelijk de *nuncore*-hype gemist).

Lutgardis van Tongeren stond in de dertiende eeuw onder druk om abdis te worden van haar Franstalige klooster, terwijl ze helemaal geen zin had in zo'n bestuurlijke functie. Ze bad tot Maria, die Lutgardis de wonderbaarlijke gave schonk om de Franse taal niet machtig te kunnen worden.

Abdis worden? Ze wilde natuurlijk graag gehoorzamen, maar zonder de juiste talenkennis was zo'n positie helaas onmogelijk. Overigens is Lutgardis door haar onvermogen Frans te spreken patroonheilige van de Vlaamse Beweging geworden. In goed vakjargon noemen mediëvisten dit soort weinig spectaculaire wonderen *crap miracles*. Ik snak zelf ook wel eens naar een dergelijk wonder.

Een vergadering notuleren? Helaas, ik ben op miraculeuze wijze verhinderd om tegelijkertijd te luisteren en te schrijven. Administratieve taken? Dankzij goddelijke interventie kan ik mij het nieuwe administratiesysteem niet eigen maken. Van hogerhand is bepaald dat ik in mijn werkende leven enkel in staat ben tot lezen, schrijven en koffiedrinken met collega's.

Dit soort argumenten kan ik helaas niet inzetten tegenover mijn werkgever. Bestuurders hebben echter nog wel eens de neiging om beslissingen die ze nemen als van hogerhand opgelegde noodzakelijkheden te presenteren.

Eppo Bruins voerde als onderwijsminister bezuinigingen door die hij zelf problematisch noemde, maar die hij naar eigen zeggen toch moest doorvoeren, al werd nooit helemaal duidelijk wie hem dwong die rol op zich te nemen.

Bij de Faculteit Geesteswetenschappen is een jaar lang veel onrust geweest over het beëindigen van opleidingen, waar geen andere mogelijkheid voor zou zijn tot die er na veel verzet toch bleek te zijn.

Achter het strikte beveiligingsregime in het Wijnhavengebouw zat, volgens het college van bestuur, naast de aanwezigheid van een Arabisch sprekende man in het gebouw ook 'informatie vanuit de diensten' die de maatregelen noodzakelijk maakten en waar om veiligheidsredenen verder niets over gezegd kan worden. Dat kan natuurlijk zo zijn, maar dat kan niemand controleren.

Voor een democratische cultuur waarin beslissingen transparant zijn en bestuurders verantwoordelijk kunnen worden gehouden, is het niet genoeg om enkel uit te leggen waarom keuzes noodzakelijk zijn. De kern van elke democratische discussie zou moeten zijn wat we willen. Daarna komt de vraag of dat ook mogelijk is.

Met de komst van een nieuwe regering en een nieuwe Leidse rector en voorzitter hoop ik dat bestuurders vaker gaan zeggen waar ze naartoe willen, in plaats van zich te verschuilen achter noodzakelijkheid.

Laat ik het goede voorbeeld geven. Ik wil dat iedere bezuinigingsmaatregel tot op het bot bevochten wordt, niet alleen door medewerkers maar ook door bestuurders. Ik wil een veiligheidsbeleid waarin racisme geen enkele rol speelt. En ik wil geen nieuwe taal leren of bestuurlijke functie op me nemen.

Wel wil ik deel zijn van een universiteit waar een grote variëteit aan talen door de gebouwen schalt, of het nu Frans of Arabisch is.

Nonnen kunnen trouwens ook best goed zeggen wat ze willen. Drie bejaarde Oostenrijkse nonnen werden door de kerkelijke autoriteiten vanuit klooster Goldenstein naar een verzorgingstehuis overgeplaatst, tegen hun wensen en gemaakte afspraken in. Met behulp van voormalige studenten en een slotenmaker keerden ze afgelopen jaar terug. Zuster Bernadette zegt dat ze haar hele leven gehoorzaam is geweest, maar dat het verzorgingstehuis te ver ging. Ze betreedt de eeuwigheid nog liever vanuit een weiland. Deze *nuntastic* vrouwen zijn te volgen via hun Instagram-account, waar ze ondanks aandringen van het kerkelijk bestuur gelukkig mee weigeren te stoppen.

Lieke Smits is postdoctoraal onderzoeker bij het Leiden University Centre for the Arts in Society

‘Hoe gaan we discriminatie voorkomen?’

De universiteitsraad geeft vooralsnog een negatief advies over het nieuwe veiligheidsbeleid. Het ontbreekt aan voldoende informatie en aan concrete maatregelen. 'Wat in Wijnhaven gebeurde, mag niet nog een keer gebeuren.'

DOOR VINCENT BONGERS

De raad heeft een lange lijst aan bezwaren tegen het 'kader fysieke veiligheid' dat het college van bestuur wil invoeren en geeft dan ook vooralsnog een negatief advies.

De afgelopen jaren was er veel kritiek op de veiligheidsmaatregelen die het college invoerde, met name die in het Wijnhavengebouw. De 1U-card-controles, het inzetten van undercover beveiligers, het fotograferen en tassen inspecteren van medewerkers en studenten leidde tot protesten. Ook omdat er volgens de demonstranten sprake was van etnisch profileren door de beveiliging.

Later bleek dat de strenge maatregelen deels gebaseerd waren op de aanwezigheid in oktober 2023 van een Arabisch sprekende man in het Wijnhavengebouw. Het voorval had als gevolg dat het gebouw een aantal dagen werd gesloten.

In december besloot het college de beveiligingsmaatregelen af te schalen. De toegangscontroles in het Wijnhavengebouw vinden alleen nog in de avonduren plaats. Ook de inzet van externe beveiligers wordt afgebouwd en stopt uiteindelijk. Het college van bestuur besloot al eerder dat er een veiligheidsbeleid moest komen om problemen als in het Wijnhavengebouw te voorkomen. Een van de belangrijkste voorstellen is dat er een nieuw zogeheten 'regietafel beveiligingsmaatregelen' komt: een overleg tussen het stafbureau, veiligheidszaken, vastgoed, het privacy office en het universitair facilitair bedrijf (UFB).

De regietafel heeft als taak om per universitair gebouw risico's te beoordelen en de gebouwbeheerder te adviseren over tijdelijke beveiligingsmaatregelen. Ook adviseert de tafel het college om 'structurele beveiligingsmaatregelen en periodieke evaluaties uit te voeren, inclusief de mogelijkheid tot afbouw'.

In het plan staat ook dat alleen bij 'bijzondere evenementen of risico's voor een bepaalde periode door als zodanig herkenbare medewerkers van het UFB of beveiligers tassencontrole mogen worden uitgevoerd'.

Tassen en andere bezittingen van studenten, medewerkers en gasten 'worden in reguliere situaties niet gecontroleerd'. Als er sprake is van 'overtreding van wetten of onze huisregels kunnen door UFB-medewerkers of beveiligers foto's gemaakt worden'.

Maar de universiteitsraad vindt dat heel veel zaken niet benoemd worden en vreest dat het weer kan misgaan. Het veiligheidskader noemt algemene uitgangspunten voor beveiligingsoptreden, maar 'werkt deze beperkt uit in concrete gedragsnormen, mandaat, afbakening en escalatieprotocollen', constateert de raad.

'Het is een heel theoretisch stuk waar oplossingen in ontbreken', zei Patrick Klaassen van personeelspartij U8 maandag. 'Wat er in Wijnhaven is gebeurd, mag niet nog een keer gebeuren. Om dat te voorkomen heb je expliciete maatregelen nodig. We willen bijvoorbeeld kunnen vaststellen of er sprake is van systemisch racisme. Met dit kader kunnen we dat niet toetsen en dat is wel noodzakelijk. Het zou rust geven aan de gemeenschap als daar duidelijkheid over komt.'

'Het lijkt er niet op dat het college veel lessen heeft geleerd van wat er eerder is misgegaan', aldus Anouk Moritz van studentenpartij DSP-SC. 'Hoe gaan we discriminatie voorkomen? Mark Dechesne van personeelspartij IAG had ook de nodige bezwaren: hoe verloopt de coördinatie met bijvoorbeeld politie en inlichtingendiensten? 'Dat staat er niet in. Wie voert het beleid uit? Ook onduidelijk. Veel taken worden toegeschoven naar medewerkers van de receptie, die het werk erbij moeten gaan doen. Zij krijgen daar niet extra voor betaald.'

Het valt de raad verder op dat activisme en protest worden genoemd in het stuk, maar 'het blijft onduidelijk hoe deze worden gewogen, en hoe de-escalatie, eventuele politie-inzet en evaluatie van interventies concreet zijn vormgegeven'. Klaassen: 'We willen niet specifiek activisme als dreigingsonderwerp zien. Demonstreren hoort bij de universiteit. Dat moet je omarmen. Haal het uit het kader.'

Renske van Gulijk van personeelspartij PBMS: 'In de commissievergadering kregen we te horen dat het kader een kapstok is en al die andere zaken later volgen. Daar zijn we niet blij mee.' 'Het is nu een half document', aldus Klaassen. 'Pas als alles er is, kunnen we een advies geven.'

Maandag 2 februari spreekt de raad met het college over het kader.

Raad eist beter AI-beleid: ‘Dit voegt weinig toe’

Het universitaire AI-beleid schiet tekort, vindt de universiteitsraad, die een negatief advies geeft. 'Hoe moeten we als docenten omgaan met studenten die opdrachten met AI maken?'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Het beleidsdocument dat maandag door de universiteitsraad werd besproken is bedoeld als leidraad bij AI-vraagstukken en zou 'een afgewogen omgang met AI-systemen en modellen binnen de universiteit' moeten bieden.

Maar de raad is er niet over te spreken, omdat er een overkoepelende visie op AI-beleid ontbreekt. Er wordt onvoldoende ingegaan 'op de implicaties van AI in de universiteit', vindt de raad.

'Ik zou verwachten dat er eerst een inventarisatie was gemaakt van hoe AI nu al in de universiteit wordt gebruikt', zei raadslid Agur Sevink. 'Maar het is meer een document dat is gefocust op hoe we dit in Leiden gaan implementeren. Ik mis hoe we als docenten moeten omgaan met studenten die opdrachten met AI maken. Dat soort informatie is relevant. Dit document voegt weinig toe.'

Raadslid Anouk Moritz was 'verrast' door het gebrek aan focus op AI-geletterdheid (kortgezegd de kennis om AI-systemen op verantwoorde wijze te gebruiken) en AI-transparantie (het informeren over het doel van

AI-systemen en het geven van duidelijke instructies geven voor veilig gebruik). Bovendien gaat het volgens haar 'niet genoeg over de implicaties van het gebruik van AI op het gebied van privacy'.

Volgens de raad is het document te gefragmenteerd. 'Ik zou het liefst een geïntegreerde AI-strategie willen zien voor de hele universiteit waar je onderzoek, onderwijs, bedrijfsvoering en techniek aan elkaar verbindt', zei raadslid Patrick Klaassen. 'Dat is wat nu nog ontbreekt.'

Bovendien stelde hij dat er wordt gesproken over het aanstellen van één AI-officer per faculteit. 'Daar maak ik me zorgen om. Ik voorziet dat AI in onderwijs en onderzoek zo'n grote opgave zal blijken te zijn, dat je dat niet zomaar kan opvangen met één AI-officer per faculteit. Medewerkers met vragen zullen dan heel lang op antwoord op moeten wachten, waardoor we veel vertraging zullen oplopen.'

Ook Moritz noemde het beperkte aantal aan te stellen AI-officers 'erg onrealistisch'. Raadslid Nadine Potters laat telefonisch echter weten dat over dit punt nog veel onduidelijkheid is.

Met het huidige beleidsdocument is voor de raad onvoldoende helder welke impact AI heeft op het onderwijs en onderzoek en hoe medewerkers ermee moeten omgaan. Daarom adviseren zij negatief aan het college. Maandag bespreekt de raad het beleid met hen.

Kattekop krijgt ‘compleet onverwacht’ geen geld meer

DOOR ELSE VAN DER STEEG
FOTO MARC DE HAAN

De universiteit stopt vanaf 1 januari 2027 de vergoeding voor De Kattekop, het kinderdagverblijf voor medewerkers en studenten. ‘We kregen uit het niets de mededeling.’

Het gaat om een bezuiniging van ongeveer 50.000 euro per jaar. Dat bedrag was bedoeld om te waarborgen dat alleen studenten en medewerkers van de universiteit gebruik konden maken van de kinderopvang. Het geeft De Kattekop een uniek karakter, geven ouders aan. Dat de vergoeding stopgezet wordt, valt bij hen rauw op hun dak.

De beslissing kwam compleet onverwacht voor Ellen Buschman, directeur van De Kattekop. ‘We kregen uit het niets de mededeling dat de vergoeding stopgezet zou worden. In een vervolgesprek vroegen we nog naar de mogelijkheden tot onderhandeling: of het bijvoorbeeld over vijf jaar opnieuw bekeken zou kunnen worden. Maar de beslissing was al genomen.’

De Kattekop werd in 1980 opgericht door de universiteit. Sinds 2005 betaalt de universiteit de zogeheten exclusiviteitsvergoeding aan het kinderdagverblijf, waarmee

wordt gewaarborgd dat alleen kinderen van medewerkers en studenten van de universiteit in aanmerking komen voor een plek. Nu dat wordt stopgezet, zou het kinderdagverblijf ervoor kunnen kiezen om de deuren te openen voor een bredere groep.

Maar dat wil De Kattekop niet, zegt Buschman. De relatie met de universiteit bestaat volgens haar uit meer dan alleen geld. ‘We huren ons gebouw van de universiteit, maken gebruik van parkeerplaatsen, bieden stageplekken aan studenten, en andersom kunnen onze medewerkers soms bij een college pedagogiek gaan zitten. We voelen ons verbonden met en zijn echt een gemeenschap voor de universiteit.’

‘We willen ons karakter behouden. De ouders die hier komen, zijn collega’s, en ook expats weten elkaar te vinden via De Kattekop. Ze zeggen dat het voelt als een warm bad. We willen dat graag voortzetten, en we hopen ook op *commitment* vanuit de universiteit dat ze dat

waarden. Dat ontbreekt, het bleef bij een zakelijke mededeling.’

Door de ouders is een groepsapp aangemaakt, waarin ze zorgen uiten over de bezuiniging. Uli Botzjorns, werkzaam als afdelingshoofd bij het Leiden Learning & Innovation Centre, noemt het besluit ‘verontrustend’.

‘De Kattekop is een geweldige aanwinst, vooral voor internationale moeders. Ik kom uit de Verenigde Staten, mijn partner uit Australië. We waren nieuw in Nederland, hadden geen familie om ons te helpen en geen gemeenschap om op terug te vallen. Dat vonden we bij De Kattekop. Een van de redenen dat ik zo lang bij de universiteit ben gebleven, is het kinderdagverblijf. Ik denk dat de universiteit onderschat hoe enorm die impact is. Zo’n gemeenschap is cruciaal voor internationals met jonge kinderen.’

Botzjorns heeft twee kinderen. Na beide bevallingen leed ze aan een post-partum angststoornis. Omdat het kinderdagverblijf naast het FSW staat, kon ze daar werken en tijdens de werkdag haar kinderen borstvoeding geven, en ze zo nodig ook eerder ophalen. ‘Die flexibiliteit maakte het makkelijker om naar werk te komen, en om verbonden te blijven met mijn werk en collega’s.’ In de groepsapp vrezden ouders ook voor genderongelijkheid: vrouwen zullen eerder geraakt worden door deze maatregel. ‘Toen we hier net kwamen wonen, hadden we een duurder kinderdagverblijf niet kunnen betalen’, zegt Botzjorns. ‘Mijn mannelijke partner verdiende destijds meer dan ik en ik gaf borstvoeding. Dan zou ik degene zijn die thuis zou blijven van werk.’

Het kinderdagverblijf staat er financieel goed voor. Het wegvallen van de vergoeding is dus geen grote klap, maar het bedrag moet wel op ouders worden verhaald. Momenteel is De Kattekop een stuk goedkoper dan andere kinderdagverblijven, vertelt Buschman. Ouders betalen een uurtarief van 10,92 – bij andere dagverblijven ligt dat bedrag rond de 12,17. ‘Als je dat omreken naar een maandtarief, gaat het hard. We hebben dat ook aangegeven in gesprekken met de universiteit. Het is onvermijdelijk dat er een prijsstijging plaatsvindt.’ Wat het uurtarief volgend jaar gaat worden, kan de directeur nog niet zeggen. Dat hangt onder andere af van de CAO Kinderopvang, waar aan het eind van 2026 over wordt onderhandeld. ‘Maar we hebben nog wat ruimte. We zullen eerder op de tarieven van de concurrenten van dit jaar gaan zitten dan erboven.’

Eind februari gaat Buschman weer in gesprek met de universiteit, om de band met het kinderdagverblijf verder te bespreken. ‘De geschiedenis opzijschuiven en bedanken voor de prettige samenwerking vinden wij ingewikkeld. Laten we gewoon doorgaan, en De Kattekop omarmen als facilitaire voorziening die we als universiteit gewoon aanbieden, desnoods zonder vergoeding. Dat de Kattekop voor de universiteit als gemeenschap blijft bestaan, dat vinden we belangrijk.’

‘We begrijpen dat het besluit gevoelig ligt’, reageert universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke. ‘Maar door de overheidsbezuinigingen moeten we echter keuzes maken, waarbij we eerst kijken naar uitgaven die niet direct ons onderwijs en onderzoek raken. Het intrekken van de exclusiviteitsbijdrage raakt de organisatie van de kinderopvang niet – de opvang blijft voor deze doelgroep beschikbaar.’ Volgens haar kan ‘een relatief kleinere groep van onze medewerkers en studenten er gebruik van maken’ en hebben veel ouders elders kinderopvang. ‘We zijn ons ervan bewust dat de waardering van ouders hoog is, en zullen De Kattekop blijven vermelden op onze website als mogelijkheid voor onze medewerkers en studenten om hun kinderen onder te brengen.’

‘Hoe komen we uit deze vicieuze cirkel?’

Bijna de helft van de medewerkers vindt dat de werkdruk veel te hoog is. Een kwart heeft last van ongewenst gedrag en slechts twaalf procent heeft vertrouwen in de organisatie. Dat blijkt uit het werkbelevingsonderzoek 2025. ‘Stress bestrijd je niet met een training mindfulness.’

DOOR VINCENT BONGERS

Het werkbelevingsonderzoek is door 55 procent van de werknemers ingevuld. In het vorige onderzoek uit 2022 was dat nog 59 procent. Uit de cijfers blijkt dat 45 procent van de respondenten ‘vaak tot altijd’ werkdruk ervaart. Meer dan een derde ervaart ‘soms werkdruk’ en slechts 18 procent ‘zelden of nooit’. Verder heeft 24 procent van de respondenten de afgelopen twaalf maanden te maken gehad met ‘ongewenst gedrag naar zichzelf of collega’s’. Ruim twee derde van de medewerkers die ongewenst gedrag melden in het onderzoek, laten weten dat het gaat om pesterijen. Bij intimidatie gaat het om 39 procent, discriminatie 33 procent, agressie/geweld 24 procent en seksuele intimidatie 7 procent.

Ook ontbreekt het aan vertrouwen van medewerkers in de organisatie. Slechts twaalf procent heeft dat, en de universiteit vindt zelf dat dat minstens boven de vijftig moet liggen. De universiteit scoort laag ‘op strategie, communicatie, missie en waarden’, constateren de onderzoekers. ‘Medewerkers er-

‘Ik heb vijf studieadviseurs gehad: de een na de ander viel uit met een burn-out’

varen een kloof tussen management en medewerker en voelen zich onvoldoende betrokken bij beslissingen.’

De universiteitsraad ziet de cijfers met lede ogen aan en is heel kritisch op het beleid voor werkdrukvermindering en de verbetering van sociale veiligheid.

‘We bespreken de hoge werkdruk en de sociale veiligheid jaarlijks met het college’, merkte Patrick Klaassen (personeelspartij UB) maandag op. ‘Elk jaar concluderen we ook weer dat er in de praktijk weinig verandert. Hoe komen we uit die vicieuze cirkel?’

Mark Dechesne van personeelspartij LAG: ‘Ik mis de analyse achter deze cijfers.’

Er komen best heftige punten naar voren uit het onderzoek, zei Agur Sevink (LAG). Maar er is geen breed scala aan maatregelen om deze problematiek aan te pakken. ‘Als ik dan de door het college aangedragen oplossingen bekijk, zie ik cursussen voor managers en dat soort zaken. Ik zou graag een breder pakket aan maatregelen zien.’

Véronique De Gucht (LAG): ‘De onderliggende oorzaken van stress bestrijd je niet met een mindfulnesstraining.’

Het werkdrukprobleem speelt al meer dan vijftien jaar, stelt de Renske van Gulijk van studentenpartij PBMS vast. ‘Als je steeds weer nieuwe trainingen stressverlaging aanbiedt en die werken niet, dan moet je het toch anders gaan aanpakken.’ Al die trainingen zorgen alleen maar voor meer werkdruk, vond Klaassen. ‘Analyseer grote zaken waar het is misgegaan nou eens goed en trek daar lering uit’, zei hij over sociale onveiligheid. ‘We hebben het altijd over de Leidse normen en waarden. Toch gebeurt dit soort zaken keer op keer. Wat kun je in de praktijk verbeteren?’

Van Gulijk (PBMS) vond dat het perspectief van de studenten ontbreekt. De studenten merken namelijk ook dat de werkdruk voor medewerkers te hoog is. ‘De stress die studenten hierdoor hebben, wordt in dit onderzoek niet gemeten. Ik heb in mijn bachelor vijf verschillende studieadviseurs gehad. De een na de ander viel uit met burn-out-klachten.’

Marie Kolbenstetter van personeelspartij PhDoc legde de connectie met het programma Erkennen en Waarden, dat de wetenschap eerlijker moet maken en het geven van onderwijs beter belooft. ‘Dat programma is er al een tijd, maar we merken weinig van “erkenning” en ook niet van “waardering”.’ ‘Maak nou eens echt een goed plan van aanpak werkdruk’, vat te Klaassen alle kritiek samen.

Op maandag 2 februari spreekt de raad met het college over het werkbelevingsonderzoek.

Internationale criminelen en terroristen profiteren van de verstoorde geopolitieke verhoudingen, waarschuwt veiligheids-expert Julien Bastrup-Birk. ‘Hoe meer geld je steekt in tanks en oorlogsschepen, hoe onveiliger het wordt.’

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO ANP

Een speciale eenheid van de Italiaanse politie is in het huis van een leider van de ‘ndrangheta op zoek naar verborgen ruimtes

Onderwereld heeft baat bij wankele wereldorde

Officier van justitie Nicola Gratteri van de plaats Catanzaro in het Zuid-Italiaanse Calabrië spoedt zich van zijn auto naar zijn kantoor. Twee bewapende beveiligers begeleiden hem. Gratteri is de belangrijkste maffiajager in zijn land en heeft veel vijanden. Hij leidt een proces tegen 350 verdachten die mogelijk lid te zijn van de ‘ndrangheta, de Calabrische mafia. Een levensgevaarlijke opdracht, want de tentakels van deze misdaadorganisatie zitten overal.

‘Er zitten leden van de ‘ndrangheta in het openbaar bestuur’, zei Gratteri in 2021 tegen de Duitse tv-zender DW. ‘Op politiek niveau proberen ze invloed uit te oefenen op beleid.’ De offers die hij brengt zijn zwaar, legt hij drie jaar later in een interview met Sky uit, als hij inmiddels aanklager is in Napels. De ramen in zijn kantoor zijn van kogelvrij glas. Hij heeft inmiddels al meerdere aanslagen overleefd. Zijn vrouw treft hij alleen in *safe houses*, zijn twee zoons ontmoet hij om de twee maanden voor een half uurtje.

De ‘ndrangheta beperkt zich niet tot Italië, maar is wereldwijd actief, ook in Nederland. In 2014 bleek bijvoorbeeld dat de ‘ndrangheta op de bloemenveiling van Aalsmeer grote hoeveelheden cocaïne vervoerde, die waren verstopt tussen de tulpen en hyacinten.

De ‘ndrangheta is een van de zogeheten clandestiene niet-staatelijke actoren die Julien Bastrup-Birk analyseert in zijn proefschrift dat hij vorige week verdedigde. De Britse veiligheidsdeskundige adviseert onder meer het VN-Bureau voor Drugs en Criminaliteit over deze problematiek en nam drie groepen specifiek onder de loep. Naast de ‘ndrangheta onderzocht hij het terrorismenetwerk Al Qaida en de Revolutionaire Strijdkrachten van Colombia (FARC).

‘Het gaat om groepen, bewegingen en organisaties die proberen staten te ondermijnen en soms zelfs omver te werpen. De FARC voerde een guerrilla-oorlog tegen de Colombiaanse overheid. Ze rekruteerden soldaten en begonnen zich steeds meer te bewapenen om zo het leger te kunnen

aanvallen en de macht proberen over te nemen.’

Al Qaida kiest voor een gewapende strijd tegen landen, maar pleegt ook aanslagen om zo controle te proberen te krijgen.

‘De ‘ndrangheta probeert de staat juist van binnenuit te corrumperen. Maar een mengvorm is ook mogelijk. Als een bepaalde strategie niet werkt, zie je deze groepen van aanpak veranderen.’

De organisatie van de ‘ndrangheta is gebaseerd op familieclans, de ‘ndrine. ‘Op lokaal niveau nemen ze bedrijven over en kopen lokale politici om. Ze zijn als algen in het water: ze verspreiden zich steeds meer en verstikken het andere leven in de vijver.’

In Calabrië hebben de clans grote invloed op lokale besturen. De Italiaanse staat heeft zelfs in de loop der jaren besloten om geïnfecteerde gemeenteraden te ontbinden. ‘Maar ook in Canada, Australië en Duitsland zie je elementen van lokale beïnvloeding.’

In Nederland speelt de ‘ndrangheta een rol in de cocaïne-

‘Schaduwoverheden zorgen soms beter voor het volk dan de staat’

handel via de Rotterdamse haven. De organisatie heeft een alliantie met verschillende criminele groepen, waarvan de Albanese georganiseerde misdaad de belangrijkste is. Samen hebben ze min of meer een monopolie op het vervoer van cocaïne naar Europa.

Of de ‘ndrangheta ook invloed heeft op Nederlandse lokale politici en overheidsinstanties is niet duidelijk. ‘In Nederland ken ik daar geen voorbeeld van. Maar wat ik zelf heb vastgesteld is dat het hier vooral om logistieke ondersteuning en het witwassen van geld gaat. Daar worden wel bankiers, accountants en advocaten voor ingezet. Uiteraard is dat ook corruptie.’

Bastrup-Birk zag hoe de criminele en terroristische organisaties complexe beleidskeuzes maken, vergelijkbaar met hoe een staat opereert. ‘Ze kiezen ervoor om op bepaalde momenten te escaleren of te de-escaleren. Ze gaan strategische samenwerkingsverbanden aan met andere groepen, bijna alsof ze handelsverdragen sluiten.’

Om zich beter te verweren tegen ingrepen van de staat hebben de groepen zich gaandeweg steeds meer horizontaal georganiseerd. ‘Leiders die bovenaan een verticale structuur staan, zijn een relatief makkelijk doelwit voor politie- en veiligheidsdiensten.’

Bovendien profiteren ze van de geopolitieke ontwikkelingen. ‘We zitten nu in een periode van sterke concurrentie tussen Amerika, China, Rusland en de EU. Staten investeren fors in hun defensie en concentreren zich op andere landen als tegenstander.’ Daardoor is de *war on terror* geluwd en dat geeft Al Qaida ademruimte. ‘Ze staan niet in de schijnwerper en kunnen daar gebruik van maken: zich reorganiseren en versterken.’

Daar komt nog een ander probleem bij. Nu de spanningen tussen grootmachten oplopen worden clandestiene groepen ook ingezet door staten. ‘De Houthi’s in Jemen zijn een goed voorbeeld: zij verstoren de scheepvaart in de Rode Zee en de Straat van Hormuz en voeren een proxy-oorlog voor Iran tegen de VS.

‘De Russen rekruteren leden van criminele organisaties om sabotage te plegen in het Westen, denk aan de brandstichting in een winkelcentrum in Warschau in 2024. Er wordt een nieuwe Koude Oorlog uitgevochten waarin deze groepen het vuile werk voor staten opknappen. En als er dan vragen komen, zeggen overheden: “Wij waren het niet hoor!” Politici moeten zich realiseren dat deze groepen steeds meer technologische middelen tot hun beschikking krijgen. ‘Het gebruik van drones in Oekraïne, is een goed voorbeeld. Er vindt een enorme evolutie plaats en die tech gaat in handen komen van deze clandestiene actoren. Drugskartels gaan ze gebruiken om te smokkelen, terroristische bewegingen bouwen hun eigen luchtmacht van drones op.’

Dat de kennis over georganiseerde misdaad en internationaal terrorisme te versnipperd is, gaat ten koste van de bestrijding, betoogt Bastrup-Birk. ‘De politie richt zich op misdaad, de veiligheidsdiensten op terrorisme. Er is een multidisciplinaire aanpak nodig: centra waar alle relevante experts samenkomen om groepen te analyseren en risico’s in kaart te brengen.’

Het belangrijkste is echter om de voedingsbodem weg te nemen. Criminelen en terroristen rekruteren vaak kwetsbare mensen met weinig economische kansen. ‘Alleen als je die fundamentele problemen aanpakt, kun je de zuurstof bij deze organisaties wegnemen.’

Deze groeperingen floreren in instabiele staten waar veel conflicten zijn. ‘Als de overheid geen goed beleid voert en geen zorg draagt voor haar bevolking, maken deze organisaties daar gebruik van. Het worden dan schaduwoverheden die mogelijk beter voor het volk zorgen dan de staat zelf.’

Het is dan ook een groot probleem dat het Westen, met name de Verenigde Staten, de ontwikkelingshulp juist terugschroeft. ‘De ironie is dat door meer geld te investeren in tanks en oorlogsschepen en minder in steun aan bepaalde landen, de situatie ook onveiliger wordt. Je maakt het onbedoeld mogelijk dat toch al instabiele staten nog meer een voedingsbodem worden voor gevaarlijke groeperingen. Mogelijk ontstaat daardoor zelfs een nieuwe generatie van deze organisaties.’

Julien Bastrup-Birk, *Shadow orders. Clandestine non-state power in the international system*. Promotie was op 20 januari

Vrede met leeuwen

In Kenia lijkt er een eind te komen aan het langlopende conflict tussen mens en leeuw, aldus promovendus Monica Chege. ‘Probleemleeuwen’ krijgen een tweede kans en het verhuizen van dieren is ook nog eens goed voor de genetische diversiteit. ‘Het ziet er allemaal niet zo somber uit.’

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN
FOTO'S TACO VAN DER EB

Foto Taco van der Eb

Aan de zuidrand van Nairobi National Park, waar het territorium van de leeuwen overgaat in akkers en veekralen, werd tien jaar geleden bijna een hele leeuwenroedel uitgeroeid. In enkele maanden tijd werden tien leeuwen afgeschoten. ‘Stel je voor’, zegt onderzoeker Monica Chege, die promoveerde op de conservatie van leeuwen in Kenia. ‘Je bent een boer en je hebt vijftig koeien. Veertig daarvan sterven door de droogte en de laatste tien worden opgegeten door leeuwen. Dan begrijp ik wel dat je boos en gefrustreerd bent. De enige manier waarop ze dat denken te kunnen oplossen, is door de leeuwen te doden.’ Door het regenseizoen zijn prooidieren niet meer gebonden aan de diverse waterbronnen in de omgeving en verlaten het park. ‘De leeuwen volgen hen dan en direct aan het park woont een lokale gemeenschap. Daar gaat het vaak mis. De overheid geeft ook geen compensatie voor het verlies van dieren. Als je afhankelijk bent van vee, zorgen de leeuwenaanvallen voor veel woede.’ Door dit langlopende conflict liep de roofdierenpopulatie gevaar. ‘Pas sinds een jaar of drie is het aantal leeuwen in Kenia weer stabiel. Ik denk dat mijn onderzoek daar ook deels aan bijgedragen heeft, want het leverde inzicht in de impact van het beheer van de parken. Wat wij doen, dieren verplaatsen of hekken bouwen, heeft invloed op de leeuwenpopulatie.’ Voor Chege aan haar promotieonderzoek begon, werkte ze jarenlang voor de Kenya Wildlife Service (KWS), de overheidsinstelling die verantwoordelijk is voor het beheer van wilde dieren in Kenia. Vanuit een kantoorfunctie hield ze zich bezig met de bescherming van grote roofdieren: leeuwen, gevlekte hyena’s, cheeta’s en wilde honden. ‘We ontwikkelden nationale strategieën voor natuurbehoud. Dat zijn eigenlijk routekaarten: dit zijn de problemen, dit zijn de doelen en dit zijn de acties die nodig zijn om daar te komen.’ Tijdens een samenwerking met de Universiteit Leiden ontmoette Chege hoogleraar Hans de Jongh. ‘Hij vertelde me dat er een promotieplek beschikbaar was. En ik dacht: waarom niet?’ De overstap van beleidsmaker naar wetenschapper was even wennen. Waar haar werk bij KWS draaide om rapporteren, overleggen en maatregelen bedenken, vroeg een promotietraject om een andere manier van denken. ‘Ik herinner me nog wel dat een van mijn begelei-

ders zei: “Je moet stoppen met denken als een manager.” De eerste maanden waren lastig, maar toen ik het eenmaal onder de knie had, verliep het gesmeerd.’ Chege richtte zich onder meer op genetische diversiteit en verzamelde DNA-monsters van 171 Keniaanse leeuwen uit verschillende populaties door het hele land. Daarmee kon ze inzicht krijgen in de genetische gezondheid van de dieren en het effect zien van maatregelen zoals translocaties en omheiningen rond het park. ‘Ik wilde weten of populaties in bepaalde parken genetisch verarmd raakten, bijvoorbeeld doordat ze al tientallen jaren volledig omheind waren. In geen enkele populatie kwam inteelt voor, maar ik zag wel dat sommige volledig omheinde populaties wel tekenen van genetische degradatie vertoonden. Daarom is actief beheer nodig: individuen uitwisselen tussen parken om de genetische diversiteit te behouden.’ Daarbij is het wel van belang dat de leeuwen uit het noorden van Kenia niet geplaatst worden bij de leeuwen in het zuiden, en andersom. ‘Ze hebben zich aangepast aan hun habitat en hebben daardoor compleet verschillende genetische achtergronden. Daardoor zouden ze mogelijk minder goed tegen de lokale ziekten of omstandigheden kunnen.’ De dieren die worden verplaatst, zijn vaak zogenaemde “probleemleeuwen” die herhaaldelijk vee hebben gedood. Door herplaatsing krijgen ze ‘een tweede kans’, maar het is geen vanzelfsprekendheid dat ze het overleven in hun nieuwe omgeving. ‘Het hangt van het geval af of ze geaccepteerd worden door een nieuwe roedel. Er is een leeuw in Kenia die het dominant mannetje van de groep kon worden, maar meestal is het moeilijk voor een verplaatst individu om te overleven en zich voort te planten.’ Daarom is Chege terughoudend over herplaatsingen. ‘Soms is het echter noodzakelijk. In dat geval is het wel zaak om over factoren als leeftijd, gedrag en genetische achtergrond na te denken. Bij voorkeur worden ze geplaatst in parken waar de populatie genetisch gedegradieerd is, zodat de diversiteit wordt versterkt.’ Chege onderzocht ook het sociale leven van de beesten. Ze onderzocht hoe de groeps grootte varieerde in verschillende gebieden. In nationale parken worden vee en mens volledig geweerd, terwijl bijvoorbeeld in gemeenschapsreservaten

leeuw, mens en vee het gebied delen. ‘Ideaaliter leven leeuwen in grote roedels, want dan voelen ze zich veilig. Maar hoe dichtter ze bij mensen wonen, hoe kleiner de roedel wordt. Als de kans op conflicten groeit en ze het doelwit dreigen te worden van de mens, hebben ze de neiging om kleinere groepen te vormen om minder op te vallen. Als we de leeuwen willen beschermen, moeten we dus ook de lokale gemeenschappen betrekken bij hun conservatie.’ Dat lukt steeds beter. ‘Vroeger moesten de jonge mannen van de Masai een leeuw doden om hun mannelijkheid te tonen en daarmee volwassen te worden. Dat gebeurt nu nog maar zelden, dankzij educatie en veranderende tradities. Wanneer gemeenschappen ook meedelen in de voordelen van natuurbehoud, zoals toerisme, neemt de steun voor bescherming toe. In ons onderzoek hebben we bijvoorbeeld grotere leeuwenpopulaties gezien in door de gemeenschap beheerde reservaten. Zo profiteer je van natuurbehoud en is de gemeenschap toleranter, omdat ze de waarde ervan inzien.’ Chege volgde tien leeuwen door ze gps-halsbanden te geven en zo beter te begrijpen hoe ze zich door hun leefgebied bewegen. ‘Als ze het park verlaten, weten we wanneer ze dat doen en kunnen rangers ze weer terug in het park sturen. Zo’n halsband weegt overigens slechts twee of drie kilo, en na een jaar of twee vallen ze vanzelf af, dus ze hadden er niet te veel last van.’ Chege vindt het belangrijk dat het onderzoek doorgaat en de leeuwen blijven worden gevolgd. ‘Er wordt nu sporadisch gekeken naar het aantal leeuwen in bepaalde leefomgevingen. Dat komt doordat we afhankelijk zijn van de beschikbare middelen. De overheid zou meer geld moeten vrijmaken voor het regelmatig uitvoeren van tellingen. ‘Ik heb het gevoel dat Kenia grote vooruitgang heeft geboekt op het gebied van natuurbehoud, met name dankzij de lokale gemeenschappen. We hebben nu zoveel van deze natuurreervaten. Als dit zo doorgaat, hoeven we alleen nog maar te zorgen dat de habitats en de gevolgen van klimaatverandering efficiënt worden beheerd. Het ziet er allemaal niet zo somber uit. We moeten de vaart erin houden.’

Monica Chege, Conservation and Management of Lions in Kenya. Promotie was 14 januari

Eén grote clusterfuck

De democratie ligt onder vuur, betoogt schrijver Ilja Leonard Pfeijffer in een nieuwe bundel alarmerende essays. Woensdag gaat hij erover in gesprek met Leidse studenten. ‘Onverschilligheid is een groot gevaar, daar moeten we tegen strijden.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO'S STEPHAN VANFLETEREN

Schrijver en dichter Ilja Leonard Pfeijffer zit achter zijn laptop en draait een sjekkje. Even later verdwijnt hij in zijn Italiaanse woonkamer achter opstijgende grijze mist. Wie zijn nieuwe essaybundel niet heeft gelezen, denkt wellicht dat hij een zorgeloos leven leidt in de Italiaanse stad Genua, waar hij in 2008 naartoe verhuisde. Maar wie *Absolute democratie*, *kroniek van een aangekondigde afrekening* wél heeft gelezen, weet beter.

‘Ik wil de discussie aanzwengelen, in de hoop dat mensen wakker worden en erover beginnen na te denken’, zegt Pfeijffer over de vijftig alarmerende essays die hij schreef voor Vlaamse krant *De Morgen*. Volgende week bezoekt hij universiteiten en culturele centra in Nederland en Vlaanderen. Woensdag trapt hij af in het Leidse stadhuis, waar hij met studenten in discussie gaat over de in verval rakende democratie.

‘Het is één grote clusterfuck’, vat Pfeijffer de problematiek treffend samen tijdens een videogesprek: de klimaatcrisis, groeiende ongelijkheid, oorlog in Europa, machthebbers die spelen met diepgewortelde democratische verworvenheden door de vrije pers aan te vallen, rechters te ondermijnen en de weg vrij te maken voor nepnieuws.

‘Het gaat over heel veel dingen tegelijk en het hangt allemaal met elkaar samen. Het was decennialang een vanzelfsprekendheid dat democratie constitutioneel is: dat de bevoegdheden van instanties zijn vastgelegd in de Grondwet, zijn ingebed in een rechtsstaat en met allerlei *checks and balances* concentratie van de macht moeten voorkomen. Maar dat model wordt de laatste jaren uitgedaagd door een alternatief model waarbij het juist heel ondemocratisch wordt gevonden als de winnaar van de verkiezingen zich belemmerd ziet door regels, wetten en ongekozen rechters.

‘Het idee is nu dat de winnaar van de verkiezingen het democratisch mandaat heeft om te doen wat-ie wil. Daar verwijst de titel van mijn bundel naar: absolute democratie. Trump is daar het meest afschrikwekkende voorbeeld van. Gelukkig begint Europa te begrijpen dat Amerika misschien geen bondgenoot meer is. En misschien zelfs niet eens meer een democratie.’

Hoe gaat het met de democratie in Nederland?

‘Uit recent Ipsos-onderzoek blijkt dat kiezers van allerlei partijen zich zorgen maken om de staat van de democratie, maar om verschillende redenen. Kiezers van traditionele partijen zien hoe de rechtsstaat wordt genegeerd door partijen als de pvv, bijvoorbeeld door de poging een noodwet in te voeren voor het immigratievraagstuk. Kiezers van de pvv en JA21 maken zich zorgen omdat hun wil de hele tijd wordt gefrustreerd door ongekozen rechters en bureaucraten in Brussel. Zij vinden het ondemocratisch

dat hun partij wordt belemmerd door de rechtsstaat en regels, ook als ze voorstellen doen die in strijd zijn met de rechtspraak of internationale verdragen. Dat is een fundamenteel andere gedachte over wat democratie is.’

Toch stemmen steeds meer mensen rechtsconservatief. Je zou kunnen zeggen: als het volk het wil, dan moet die rechtsstaat misschien maar op de schop.

‘Maar dan is het tegelijkertijd goed om te waarschuwen voor de gevolgen daarvan. Mijn pleidooi is niet om partijen als de pvv, JA21 en BBB te verbieden. Ik wil alleen zorgen dat mensen snappen dat er een heel andere democratieopvatting achter zit en wat daarvan de gevaren zijn. Vervolgens kunnen ze daar natuurlijk nog steeds op stemmen.’

Uw lezers doen dat doorgaans niet. Hoe gaat u die andere achterbannen bereiken?

‘Het verwijt te preken voor eigen parochie werd me ook gemaakt toen ik mijn historische roman *Alkibiades* publiceerde, die ook over het verval van de democratie gaat. Men vroeg zich af: wie gaat er nu zo’n boek lezen? Maar je moet ergens beginnen, en ik moet doen wat ik kan. Ik kan boeken schrijven, en daarmee bereik ik per definitie een bepaald soort publiek. Tegelijkertijd moet je niet onderschatten dat ook gelijkgestemden er behoefte aan hebben om zich bevestigd te zien en argumenten aangereikt te krijgen. Vanuit daar wordt de inktvlek hopelijk alleen maar groter.’

U schrijft: ‘We moeten inzetten op een scenario van economische krimp. Een basisinkomen zou een goed begin zijn, in combinatie met een belastingtarief van minstens negentig procent voor extra verdiensten.’ Dat klinkt heel nobel, maar welke politicus gaat dit ooit uitvoeren?

‘Ik ben me ervan bewust dat dit deel van mijn boek het meest controversieel zal zijn. Maar dat wil niet zeggen dat ik er niet achter sta. Heel veel problemen die we nu hebben zijn veroorzaakt door het neoliberalisme en een ongebreidelde vrije markt. Het is een economisch systeem dat leidt tot almaar toenemende ongelijkheid. Ook de klimaatcrisis komt voort uit dat model van ongeremde groei. Je hoeft niet lang na te denken om tot de conclusie te komen dat dat niet langer goed gaat. Zowel vanwege de totale rooibouw die op de planeet wordt gepleegd, waardoor we die mogelijk onleefbaar maken, als toenemende sociale spanningen vanwege de groeiende ongelijkheid, draait het hele kapitalistische systeem uit op een mislukking. Dan moet je de moed hebben om voorstellen te doen voor verandering.’

Maar partijen als pvvd en Volt, die ook zo’n omslag bepleiten, blijven heel klein. Blijkbaar willen veel kiezers en politici helemaal geen verandering.

‘Daarom is dit soort boeken zo belangrijk. Politici hebben hun ideeën niet uit zichzelf en misschien ook niet de moed om ze te ontwikkelen. Dus laat ik ze dan maar aanreiken. Maar zoals de Sloveense filosoof Slavoj Žižek zegt: “Het is makkelijker om je het einde van de wereld voor te stellen dan het einde van het kapitalisme.” Het voordeel dat ik heb als schrijver en denker is dat ik niet gekozen hoeft te worden. Ik hoef me geen zorgen te maken over draagvlak.’

‘Bijna elke politicus weet wat-ie moet doen om het klimaatprobleem aan te pakken’, citeert u de Belgische politicus Bruno Tobback. ‘Er is alleen geen enkele politicus die weet hoe je daarna nog verkozen moet worden.’

‘Dat is precies het probleem en het hangt samen met een van de eigenschappen van de huidige democratie: die is heel erg gericht op de korte termijn. Veel politici zijn laf: ze kijken alleen maar panisch naar opiniepeilingen en zijn bang voor wat de kiezer van ze vindt. Het zou heel verfrissend zijn als zij zich meer gaan bezighouden met het creëren van draagvlak voor wat op de langere termijn goed is voor het land. Niet alle politici zijn volledig dom - wel veel, maar niet allemaal - dus je zou verwachten dat politici ermee aan de slag gaan.’

Waarom slagen linkse partijen daar niet in?

‘Ik denk dat traditionele linkse partijen aan hun geloofwaardigheid hebben ingeboet, niet alleen in Nederland. Eind jaren negentig hebben zij het kapitalistische systeem omarmd door van alles te privatiseren. Tony Blair noemde het “het socialisme van de derde weg”. Premier Wim Kok zei dat het socialisme “ideologische veren moest afschudden”. Het was vlak na de val van de Muur, het leek of het kapitalisme definitief had gewonnen. Er werd gesproken over het einde van de geschiedenis, er brak een periode aan van wereldwijde vrijhandel. Linkse partijen zijn daarin meegegaan, om redenen die destijds begrijpelijk waren. Maar dat is funest gebleken. Een partij als de pvda geloven mensen niet meer. Ze wekken de indruk een regentenpartij te zijn die de status quo handhaaft.’

Hoe kunnen zij zich beter in de kijker spelen?

‘Ze moeten niet bang zijn om kritiek te hebben op het kapitalistische systeem. Bernie Sanders pleit bijvoorbeeld voor het afschaffen van Wall Street. Zohran Mamdani is burgemeester van New York geworden met een heel links programma. Dat creëert enthousiasme en elan.’

Is het niet ook inherent aan linkse partijen dat ze vaker ideeën hebben voor de lange termijn die onaantrekkelijker klinken? De klimaatcrisis en ongelijkheid kan je immers niet in vier jaar bestrijden.

‘Mensen zijn van nature niet goed in nadenken over de lange termijn. Maar dan moet je het dus goed uitleggen door bijvoorbeeld te zeggen: als we nu doorgaan met olie boren is dat voor de korte termijn prettig, maar je kinderen en kleinkinderen komen terecht in een verschrikkelijke wereld. Daar kunnen mensen gevoelig voor zijn.’

Maar dat leidt weer tot het verwijt van angst zaaien.

‘We kunnen niet doen alsof er géén reden is om bang te worden. Laten we die angst maar aanjagen. Maar dat moet je wel combineren met een uitweg: “We gaan naar de verdoemenis, tenzij we nu ingrijpen.” Dat is geen leuke boodschap, maar het alternatief is nog veel erger.’

Hoe gaat het met de democratie in Italië?

‘Als je hier de televisie aanzet, heb je het idee dat er geen vuiltje aan de lucht is. Dat heeft als gevolg dat de mensen op straat ook minder geneigd zijn het gesprek aan te gaan over de ondemocratische agenda die premier Meloni aan het uitrollen is. Ze heeft heel veel energie gestoken in het onder controle brengen van de pers, met name de televisie. >

‘Je moet ergens beginnen,
en ik moet doen wat ik kan’

> We hebben nog wel onafhankelijke kranten, zoals *La Repubblica*, maar er zijn weinig mensen die dat lezen. 'Voor het buitenland doet ze zich voor als een heel betrouwbare bondgenoot, en is er ook best zaken met haar te doen op Europees niveau. Maar ze blijft de premier die is verkozen door een neofascistische achterban. Net als de Hongaarse premier Orbán is ze een grote vriend van Trump, die uit is op regimeverandering in Europa en extreemrechts steunt.'

U schrijft dat de antidemocratische stapjes die Meloni zet steeds zo klein zijn dat je het nauwelijks merkt. Maakt dat niet onverschillig?

'Die onverschilligheid is een groot gevaar. De extreemrechtse en antidemocratische krachten willen niks liever dan onverschilligheid. Daar moeten we ons tegen teweerstellen. Elke vrijdagavond dat je het aan de bar hierover hebt met je vrienden is al een strijd tegen onverschilligheid. Zelfs al bereik je er twee mensen mee: dat is misschien niet veel, maar ook niet niks.'

In uw eerdere werk was veel minder maatschappelijk geëngageerd. Hoe komt dat?

'De grote boze buitenwereld was altijd ver weg in mijn werk. Dat is nu anders. Er zijn twee mogelijkheden: of ik ben veranderd, of de wereld is veranderd. Ik denk dat het vooral dat tweede is. Toen ik in 1998 debuteerde waren het de nadagen van Paars. Pim Fortuyn was nog niet eens opgestaan. Het was geen tijd van grote fundamentele zorgen. Dat is nu wel zo. Ik zou het raar vinden om daar niet over te schrijven.'

Ilja Leonard Pfeijffer. *Absolute democratie.* Kroniek van een aangekondigde afrekening. De Arbeiderspers, 320 pp. € 23,99
Collegetour Ilja Leonard Pfeijffer. Woensdag 4 februari, inloop 18.30 uur. Stadhuisplein 1. Deelname gratis en alleen voor studenten, aanmelden verplicht via visitleiden.nl

Poëzie, proza en prijzen

- Dichter en schrijver Ilja Leonard Pfeijffer (1968) studeerde Klassieke talen aan de Universiteit Leiden en promoveerde in 1996 op een proefschrift over de Oudgriekse dichter Pindarus.
- In 1998 debuteerde Pfeijffer met zijn dichtbundel *Van de vierkante man*, waarmee hij een jaar later de C. Buddingh'-prijs won. In 2000 ontketende hij een polemiek door te stellen dat onbegrijpelijke poëzie beter is dan makkelijke poëzie.
- Tot 2004 bleef Pfeijffer in Leiden werken als docent-onderzoeker en columnist van *Mare*. In 2008 vertrok hij naar de Italiaanse havenstad Genua, waar hij nog steeds woont en werkt.
- Rupert*, een bekentenis (2002), was het prozadebuut van Pfeijffer. Zijn internationale doorbraak kwam in 2013 met de roman *La Superba*, over de stad Genua en immigratie. Daarmee won hij de Libris Literatuur Prijs en de Tzum-prijs voor de beste literaire zin. In 2017 won hij de Taalunie Toneelschrijfprijs voor *De advocaat*.
- Later volgden onder meer de bestseller *Grand Hotel Europa* (2018) en *Quarantaine, Dagboek in tijden van besmetting* (2020), een bundeling van dagboek-achtige fragmenten over de uitbraak van corona in Noord-Italië. In dat jaar was Pfeijffer ook een gast in het tv-programma *Zomergasten*. Daar besprak hij massatoerisme, Berlusconi en zijn keuze om te stoppen met drinken.
- Op 28 maart 2024 werd Pfeijffer benoemd tot lid van de Akademie van Kunsten.

Winnen kan alleen als het Westen dat wil

Vernietigde militaire voertuigen in de Oekraïense stad Bucha, 1 maart, 2022.

In zijn land wordt een ‘oorlog van waarden’ uitgevochten, zegt Oekraïense professor Yaroslav Hrytsak. ‘Als we aan ons lot worden overgelaten, hebben we geen kans.’

DOOR MARCIELLE VAN DER KRAAN

In de collegezaal van het Lipsiusgebouw luistert een groep van zo'n dertig aanwezigen misstilt naar de Oekraïense historicus Yaroslav Hrytsak. Hij legt uit waarom Oekraïne al meer dan een eeuw een speelbal is van grootmachten.

Door de rijkdom aan grondstoffen is het land overlopen door concurrerende legers en militieën. 'Rond 1910 vochten er maar liefst zeven legers om dit grondgebied. Als je eenmaal de fabriek bent en het toneel van een oorlog, is het praktisch onmogelijk om een eigen staat te vormen. In de woorden van politoloog Samir Amin: "Zonder Oekraïne is Rusland Canada, maar met Oekraïne is het de Verenigde Staten." Oekraïne was hét strategische zwaartepunt dat mede bepaalde hoe de oorlogse orde zouden verlopen.'

Hrytsak werd maandag geïnterviewd door Karel Berkhoff, hoogleraar Oekraïense geschiedenis. 'Na de Eerste Wereldoorlog ontstonden verschillende nieuwe, onafhankelijke staten', zegt hij. 'Denk aan Joegoslavië, Tsjecho-Slowakije, Roemenië, Finland en de Baltische staten, maar uiteindelijk kunnen we Oekraïne niet in dat rijtje plaatsen. Is daar een belangrijke reden voor?'

'Tijdens en na de Eerste Wereldoorlog werd Oekraïne onderdeel van een machtsstrijd tussen grootmachten', antwoordt

Hrytsak. 'Het land heeft een overvloed steenkool, staal, olie, alles wat nodig was voor een technologisch geavanceerde oorlog.' Dat maakte het land cruciaal voor Rusland en Duitsland. 'Wie Oekraïne controleerde, bepaalde de machtsverhoudingen in Oost- en Midden-Europa.'

'Is het zinvol om te stellen dat Oekraïne eigenlijk een kolonie was?', vraagt Berkhoff. 'Het begrip "dekolonisatie" wint aan populariteit, ook in Oekraïne zelf.'

Hrytsak is sceptisch. 'Het doet me denken aan mijn favoriete boek en waarschijnlijk een van de wijste boeken die ik ooit heb gelezen: *Winnie de Poeh*.' De zaal lacht. 'En met name het moment waarop de beer ontdekt dat hij de verkeerde honing heeft gepakt. Het koloniale frame is hier de verkeerde honing. Oekraïne maakte deel uit van het Russische Rijk. Dat was geen overzees imperium met een duidelijke kern en verre koloniën, maar een rijk zonder duidelijke grens.'

En waar de kolonisator normaal gesproken verder is ontwikkeld dan de koloniën, 'was dat in dit geval dus precies andersom', aldus Hrytsak. 'De Russische economie presteerde het slechtst. Het meest productieve deel van het rijk waren de Baltische staten, Georgië en Oekraïne. Oekraïners bouwden het Russische Rijk op, net als de Schotten in het Verenigd Koninkrijk. Daarbij speelden ze een disproportioneel grote rol in de

tsaristische Sovjet-elite. Halverwege de achttiende eeuw was naar schatting de helft van de topfunctionarissen Oekraïens. De andere helft bestond uit Duitsers en Georgiërs. Dat maakt het koloniale label niet heel toepasselijk.'

De veronderstelling dat het huidige Oekraïne diep verdeeld zou zijn in een westers, Oekraïens en oosters, Russischtalig deel noemt Hrytsak misleidend. 'Oekraïne is juist extreem divers, zowel religieus, regionaal als cultureel, zonder één dominante groep. Er is geen overheersende kerk, geen overheersende regio. En dat dwingt tot compromissen.' Waar Rusland een verticale machtsstructuur heeft, heeft Oekraïne volgens hem een horizontale en veerkrachtiger samenleving. 'Als een verticale structuur breekt, stort alles in. Een horizontale structuur kan zich aanpassen en overleeft uiteindelijk.'

De Russische invasie van 2022 heeft die dynamiek versneld, beoogt Hrytsak, die zelf – evenals zijn vrouw en kinderen – de frontlinie bezocht. Zijn promovendi meldden zich vrijwillig aan als soldaat, enkele van zijn studenten stierven in de strijd. 'Oorlog werkt homogeniserend: zodra je aangevallen wordt, weet je wie de vijand is. Je krijgt een soort intensivering van identiteit op basis van territorium. Daarnaast zijn met het verlies van de Krim en delen van de Donbas ook de meest pro-Russische regio's weggevallen. Het gevolg is dat men plots ontdekt dat Oekraïne homogener is dan gedacht. Tegelijk tekent zich iets nieuws af: een civiele, niet-etnische opvatting van de natie.' Hij noemt het bekende beeld van de entourage van president Zelensky in de eerste fase van de oorlog, een foto die viraal ging. 'Daarop staan twee Joden, een Georgiër en twee etnische Oekraïners. Dat is Oekraïne vandaag. Het gaat niet om etniciteit, maar om verwantschap.'

‘Oekraïne moet de oorlog “winnen” in bredere zin, door standvastig te blijven en steun te mobiliseren’

Rusland en Oekraïne vechten volgens hem een 'oorlog van waarden' uit. 'Wat valt je het meest op als je kijkt naar mensen als Zelensky en Jermak? Het zijn veertigers die het land besturen. Vergelijk dit eens met Poetin en zijn aanhangers: zij zijn allemaal boven de zeventig. Het belangrijkste verschil zit hem in de manier waarop deze leiders de wereld zien. In Oekraïne zien we een generatie die is opgegroeid na de onafhankelijkheid, die het Westen als voorbeeld neemt en politieke vrijheid, zelfexpressie en autonomie hoog in het vaandel heeft staan, evenals rechten voor minderheden, zoals de lhbt-gemeenschap.'

'Poetin is opgegroeid in een samenleving die werd gedomineerd door gehoorzaamheid, hiërarchie en traditionele normen.'

'Een oorlog als deze eindigt niet eenvoudig met een militaire overwinning, maar met het instorten van een van de partijen. Dat gebeurt meestal langzaam en onverwacht. Niemand had in 1916 kunnen zien aankomen dat het Russische Rijk een jaar later zou instorten, of dat het Duitse keizerrijk in de jaren daarna zou vallen. Zo'n proces is onvoorspelbaar.'

Hij benadrukt dat het niet alleen gaat om militaire campagnes. 'Voor Oekraïne gaat het erom de oorlog te "winnen" in bredere zin, door standvastig te blijven en steun te mobiliseren. Je kunt geen snelle overwinning verwachten: het is een langdurig proces, dat tijd, geduld en volharding vergt. 'En dan nu de vraag aan jullie: zijn jullie klaar voor zo'n scenario? Als Oekraïne aan zijn lot wordt overgelaten, heeft het geen kans. Maar als het samenwerkt met het Westen, heeft het veel meer middelen tot zijn beschikking dan Rusland. De grote vraag is: is het Westen bereid voor langere tijd te delen?'

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4,500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 7 leerlingen. Groep 4, t/m 8. **Voortgezet onderwijs:** *Mbo student, niveau 4 Engels. *Engels, 2 vmbo basis/kader. *Engels, 4 vmbo. *Twee leerlingen Nederlands 4 havo. *Nederlands, Engels, biologie, 3 vmbo kader. *Studiebegeleiding en Nederlands, 2 vmbo-havo. *Aardrijkskunde, biologie 3 mavo. *Ne-

derlands, brugklas, mavo-havo. *Nederlands, brugklas vmbo. **Leiden-Zuid**, *3 leerlingen basisonderwijs. ***Alphen aan den Rijn**, twee leerlingen basisonderwijs. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi- commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. BTW voor elke vijftiendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129. 2031 EG Haarlem, | +31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl of weekbladmare@protonmail.com
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Bluesky @mareonline.nl
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 5.000

Hoofredactie:
Frank Provoost:
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie:
Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Marcjelle van der Kraan
m.w.svan.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.pvan.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl

Else van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Carmen Brouwer (stagiair)

Medewerkers:
Emiel Beinema | Lente van den Berg | Lisa Boshuizen | Remco Breuker | Josette Daemen | Lorenzo Gerritsen | Mathijs de Jong | Emma van Kalmthout | Henrik Laban | Marieke Nolten | Zahra Menguellati | Anna Schaafsma

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl
Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan
Illustraties: Bas van der Schot | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties:
Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129,
2031 EG Haarlem, Telefoon 023 – 574 47 45,
E-mail sales@bureauvanvliet.com
bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad:
Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emar | Rosanne Hertzberger | Hermelijn Smits

Aan de hand van (soms nieuw opgedoken) archiefmateriaal stelden lokale cineasten een jubileumfilm samen over de universiteit. Volgende week draait *Een Bewogen Geschiedenis* eenmalig in Trianon. ‘Sommige banden vielen uit elkaar.’

DOOR MARK REID

Een eeuw die voorbijvliegt

‘Film blijft in principe altijd goed, als je het goed bewaart’, zegt André van der Tuijn, voorzitter van de Leidse Video en Smalfilm Liga (LVSL) en een van de makers van *Een Bewogen Geschiedenis: 100 jaar Universiteit Leiden* op film. Ook de oudste beelden uit de speciale jubileumfilm zijn daarom nog van erg goede kwaliteit. Maar dat lag niet per se aan de universiteit. ‘Heel veel van wat we hebben gebruikt komt bij Beeld & Geluid vandaan’, vertelt Van der Tuijn. ‘Het viel me heel erg tegen wat de universiteit zelf nog had bewaard aan archiefmateriaal.’ Hij wijst naar een Lidl-boodschappentas. ‘Die kreeg ik van de universiteit toen we begonnen met de film. Dat was alles wat ze hadden aan filmarchieff. Sommige van de banden vielen al uit elkaar toen ik ze openmaakte. Veel ervan was niet om aan te gluren.’ Toch hebben de cineasten hun best gedaan om het materiaal te digitaliseren en waar mogelijk op te knappen en waar nodig ook van geluid te voorzien. ‘Al die oude beelden zijn stomme films’, zegt Van der Tuijn. ‘Als je daar geen geluid onder zet is het helemaal niks. We hebben muziek toegevoegd, maar ook flink wat foley-geluid, zoals voetstappen of applaus.’ De film is opgedeeld in thematische hoofdstukken die aan elkaar worden gepaard door universiteitshistoricus Pieter Slaman. Het begint met de oudst bewaarde fragment, van de jubileumviering in 1925. Dat is meteen een flinke breuk met het heden, want het toneelstuk voor een enorm decor met art-deco-achtige verbeeldingen van Willem de Zwijger lijkt in niets op de meest recente lustrumviering. Wat precies gaande is op het podium dat gevuld lijkt met allerlei mythologische en historische figuren, is helaas verloren gegaan in de tussenliggende honderd jaar. Wel zijn er een paar bijzondere pareltjes: het enige bekende bewegende beeld van hoogleraar Cleveringa bij de uitreiking van het eredoctoraat aan Winston Churchill, én nog nooit eerder vertoonde beelden van diens aankomst in Leiden. Het filmverslag van de ceremonie was destijds gemonteerd door een van de oprichters van filmclub LVSL, maar zijn dochter had nog filmfragmenten liggen die de uiteindelijke versie niet hadden gehaald. Van zwartwit-polygoonbeelden over grote gebeurtenissen en ontdekkingen gaat de film langzaam over in kleur én naar persoonlijker beelden. Waar de scènes uit de eerste helft van de eeuw vooral nieuwsbulletins zijn over feestelijkheden, zoals diesvieringen of uitreikingen van eredoctoraten, verschijnen er richting het eind van de twintigste eeuw steeds meer beelden

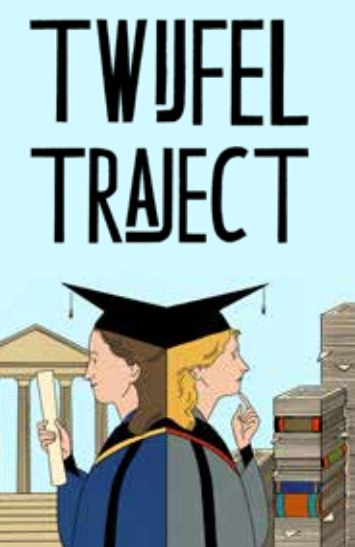
over de meer dagelijkse werkelijkheid: een inkijkje bij werkgroepen rechten, de El Cidweek, tentamens in de Groenordhallen en Pieterskerk, mét pijprokende surveillant. Van studentenverenigingen, toch geen klein onderdeel van de afgelopen eeuw universiteitsgeschiedenis, is bijzonder weinig te zien. Volgens de makers laten ze nu eenmaal niet snel pottenkijkers toe op hun sociëteit. ‘Ik heb zo’n vijftig verenigingen aangeschreven’, vertelt Hans van Gerven, medebestuurder van de LVSL die veel onderzoek deed voor de film. ‘De enige die gereageerd heeft, is Catena.’ Van die vereniging zitten er dan ook wat aardige beelden bij, waaronder een bestuurslid dat vertelt dat het gemengd worden van Catena – ‘het toelaten van meisjes’ – goed heeft uitgepakt voor de vereniging. Met wat speurwerk vonden de makers toch nog unieke beelden van Minerva. Via regisseur Paul Verhoeven kwam er filmmateriaal uit de jaren vijftig boven water, opgenomen tijdens de groentijd: nieuwe leden kruipen rond met kaalgeschoren koppen tot groot vermaak van de ouderejaars die zich laten bedienen. Het had zo uit de openingsscène van *Soldaat van Oranje* kunnen komen. Van der Tuijn: ‘Uiteindelijk hebben we de universiteit twee USB-sticks met data overhandigd. Een met de film zelf, en een met alle losse archiefstukken die we gevonden hebben. Digitaal blijven de beelden hopelijk beter bewaard dan op die VHS-banden. Ik heb gezegd dat ze een groot deel daarvan gewoon weg kunnen gooien.’ Met een klein uur vliegt de film door honderd jaar aan geschiedenis: vier generaties Oranje-Nassaus, een oorlog, en grote namen uit de wetenschaps- en wereldgeschiedenis passeren in rap tempo de revue. Toch is na honderd jaar ook veel hetzelfde gebleven. Nog steeds bouwt de universiteit laboratoria om de nieuwste apparatuur te huisvesten. Nog steeds worden er handtekeningen in het zweetkamertje gezet en ontvangen promovendi hun bul onder begeleiding van dezelfde Latijnse spreuken. En nog steeds vinden studenten die de opening van het academisch jaar verplicht moeten bijwonen het toch een tikkeltje aan de saai kant. Zo veel is er dus ook weer niet veranderd.

Een Bewogen Geschiedenis: 100 jaar Universiteit Leiden op film. Trianon, donderdag 5 februari, 16:15 u. € 4,50 (opbrengst gaat naar LUF Kinderfonds)

Mis niets en download de Mare-app

Blijf op de hoogte van het laatste universiteitsnieuws, lees onze interviews met wetenschappers en weet wat er speelt in het Leidse studentenleven!

Wel of niet promoveren? Luister naar onze PhD-podcast!

“I Want To Broaden my horizon”

Explore environmental sustainability & strengthen practical and creative skills! Follow the Minor Sustainable Development

Whether you are a biologist or a cultural anthropologist, this minor is open to bachelor's students from all degree programmes.

“Working with a real company has been very rewarding, and it has given me insights and skills that I couldn't have learned from normal lectures”
Laetis Groeneweg - BSc Biology

Credits 15 or 30 ECTS
Location Leiden
Enrol via EduXchange
Class size in 2526 40 students

Meet us at the info market on February 6, 2026

‘Zolang hier een bed staat is het geen museum’

DOOR ANNA SCHAAFSMA
FOTO TACO VAN DER EB

Huis: Hansenstraat
Oppervlakte: 12 m²
Bewoners: 5
Huur: € 340

Waar komt je passie voor het verzamelen van antiek vandaan?
‘Deels vanuit mijn studie kunstgeschiedenis. Het merendeel van mijn spullen komt uit de negentiende eeuw. Er zit veel handwerk in dat soort voorwerpen, dat zie je echt. Daarnaast vind ik het leuk dat alles wat je koopt, lang meegaat. Bij de IKEA gaat iets best snel kapot. ‘Ik heb een groot deel gratis gekregen,

bijvoorbeeld van een veilinghuis. Voor sommige spullen was al betaald, maar werd dan nooit opgehaald dus toen ik kon het meenemen.’

Hoe kwam je überhaupt bij zo’n veilinghuis terecht?
‘Toen ik met mijn vorige studie aan de Amsterdam Fashion Academy stopte, ging ik zestig uur in de week werken in een restaurant in Oegstgeest. Ik had een ruim salaris. In plaats van dat uit te geven aan allemaal stomme dingen, ging ik kijken naar wat ik écht leuk vond. Toen heb ik voor het eerst twee werken gekocht: een olieverfportret en een ets

van Salvador Dalí. Die heb ik tegelijkertijd gekocht met die opgezette fazant. Toen ik daar ’s ochtends mee over straat liep, kreeg ik wel wat scheve blikken. ‘Ik ga nog steeds in de zoveel tijd, als daar natuurlijk financieel ruimte voor is, naar het veilinghuis om te kijken wat er is. Maar veel spullen komen ook van Marktplaats hoor.’

Wat is je meest memorabele aankoop?
‘Het olieverfwerk dat tegenover mijn bed staat. Die komt uit eind achttiende eeuw en is van de Britse kunstschilder genaamd Edward Armitage.’

Leidt al die kunst in je kamer niet af?
‘Ik studeer hier sowieso nooit. In mijn eerste jaar had ik sowieso geen bureau. Dat heb ik inmiddels wel, alleen nog geen stoel. Dit heet eigenlijk een klapsecretaire en is afkomstig van de Zeeuwse Renaissance. Aan de buitenkant is het een kastje, maar als ik de voorkant openklap, wordt het een bureau. Studeren doe ik nog steeds, in de ub. Of hier thuis studeren we boven met z’n allen in de fusie.’

Hoe reageren bezoekers die hier voor de eerste keer binnenkomen?
‘We hebben net een nieuwe huisgenoot ingestemd. Die kwam laatst verhuizen en heeft toevallig wél een volledig gemeubileerde kamer van de IKEA, haha, heel leuk ingericht hoor. Hij wilde graag mijn kamer aan zijn ouders laten zien. Ze waren er allemaal zo van onder de indruk dat ze het de “kasteelkamer” of “museumkamer” noemden.’
‘Zelf zou ik het niet per se zo omschrijven. De grap is wel dat ‘museum’ geen beschermde term is. Dus ik zou het zo mogen noemen. Maar zolang er nog een bed staat, doe ik dat niet.’

COLUMN | MATHIJS DE JONG

Waarom ik later telmeneer wil worden

Lange tijd wilde ik wetenschapper worden. Boeken lezen. Schrijven. Met andere vreemde snoeshanen over obscure niche-artikeltjes praten. Betaald worden om onwetende studenten te vertellen hoe het allemaal in mekaar steekt. Geweldig! Dat leek me nou echt wat voor mij. Inmiddels ben ik wel wat afgestapt van dat toekomstplan. Ongetwijfeld zal dat te maken hebben met de academische teleurstelling die ik afgelopen jaar heb mogen meemaken. En hoewel het hele verhaal zal moeten wachten tot mijn achtenveertigdelige, postuum uitgegeven *mémoires*, kan ik het een en ander wel vast kort samenvatten. Het ging ongeveer als volgt.

‘Ik heb twee linkerhanden en ben contactgestoord: perfect voor de academie’

Er was eens een felbegeerd promotieplekje. En in de zoektocht naar een geschikte kandidaat werd die plek op een gegeven moment aan mij aangeboden (*go me!*). Toen alles al bijna in kannen en kruiken was, bleek echter dat die plek ook aan iemand anders was toegekend (paniek!). En zoals dat wel vaker gaat met een stoelendans is er dan altijd één de pineut. Grappig was hier echter dat wij allebei de pineut werden: er kwam een open sollicitatieprocedure en we werden het beiden niet. *Well, you win some, you lose some, eh?* Enfin, nu twijfel ik dus of die hele wetenschap wel zo geweldig is als ik ooit dacht en ben ik naartig op zoek naar een andere professie. In die zoektocht zijn al veel dingen de revue gepasseerd: werken in een bakkerij, pianoles geven, moeilijke nieuwe vieze dingen proefeten, zakjes badwater verkopen op het internet, enz., enz. Probleem is echter dat ik twee linkerhanden heb en daarnaast ook gewoon een beetje contactgestoord ben (nóg een reden waarom ik uitstekend geschikt was om de academie in te gaan). Een metier waarbij ik echt iets

moet vervaardigen, of met anderen gezellig moet doen, is dus niet voor mij weggelegd. En zo werd het mij, al tobkend over mijn toekomst, al te zwaar te moede. Totdat ik onlangs bij een werkgroep zat en het plotseling wist: ik wil later telmeneer worden! Hoewel werkgroepvolgend en -gevend Leiden ongetwijfeld weet over welk beroep ik het heb, zal ik voor de onwetenden toch even kort een functieomschrijving geven. Als telmeneer moet je onaangekondigd een werkgroepzaal binnenstormen en zonder boe of bah te zeggen je clipboard (!) tevoorschijn toveren, daar een formulier op klippen en zorgvuldig alle koppen tellen. Voordat je dan de daadwerkelijk gebruikte zaalcapaciteit genoteerd hebt, bedank je iedereen nog even en zeg je dat de rooster- en beleidsmakers hier erg mee geholpen zullen zijn. Is dat niet winnen? Geen stoelendans, wel mogen tellen hoeveel studenten hun stoel niet bezetten. Ik heb mijn academische droombaan gevonden.

Mathijs de Jong is student rechten